

4. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ

Ἐν σελ. 404 τοῦ **'Αρχαιολ. Δελτ.** 1917 (=Κεραμοπούλλου **Θηβαῖκα**) μνημονεύεται ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Καλόπαιδος (**Πρωτικὴ τῆς Ἀρχ. Ετ.** 1893, 18 ἔξ.) ἡ γενομένη πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν, πλησίον πρὸς νότον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ καὶ γίνεται λόγος καὶ περὶ συμπλεγμάτων τοίχων καὶ φρεάτων παλαιῶν, ἀτινα ἀπεκάλυψαν ἐκχωματώσεις τῆς σιδηροδρομικῆς ἐταιρείας καὶ εἶδον ἐγώ. Προστίθεται δ' ὅτι ἐκ τῶν φρεάτων ἔξήχθησαν δοτρακα τοῦ Ε' αἰ. π. Χ.

Τὰ μέρη ταῦτα, ἐφ' ὧν μέχρι πρό τινων ἐτῶν ἔκειτο μόνη ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς καὶ διὰ μῆλος τοῦ Δελβινακιώτου, κατελήφθησαν πάντα, πλὴν τοῦ οἰκοπέδου τοῦ σιδηροδρόμου, ὑπὸ προσφυγικοῦ συνοικισμοῦ, οὗτινος οἰκίσκοι τινὲς δυστυχῶς ἔκτισθησαν καὶ ἐπὶ τῶν ἀναχωμάτων τοῦ κοίλου τοῦ θεάτρου, παρὰ πᾶσαν καταβληθεῖσαν ἀντενέργειαν. Ὁ ἀλλοτε ἀκατοίκητος ἐνταῦθα χῶρος (Θηβαῖκά, σ. 403, εἰκ. 201) ἔχει νῦν ὄλως διάφορον δῆψιν.

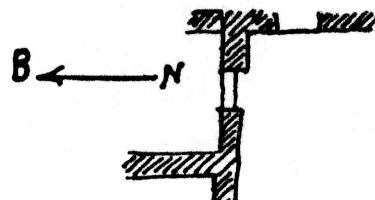
Ο συνοικισμὸς ἀρχεται ἀμέσως μετὰ τὸ οἰκόπεδον τοῦ σιδηροδρόμου, τὰ δὲ διανοιγόμενα θεμέλια τῶν νέων οἰκίσκων προσέκρουσαν εἰς παλαιότερα. Ἡ ἐμφάνισις τούτων ἔδωκεν ἀφορμὴν πρὸς ἀναστολὴν τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν ἐν τινι οἰκοπέδῳ, ὅτε μεταβὰς ἔκει ἐγώ, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ νέου ἐπιμελητοῦ τῶν **'Αρχαιοτήτων** κ. **'Ι. Παπαδημητρίου**, προέβην εἰς ἀνασκαφὴν ἔρευναν.

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀπεκαλύφθη ὁ οὐδὸς δωματίου οἰκίας πυρποληθείσης. Ὅτι δὲ ἐκ τῆς αὐλῆς ἐχωροῦμεν πρὸς τὸ δωμάτιον, ἐδείκνυεν ἡ ὑπαρξίας ἑτέρας θύρας ἀλλού, ἀνατολικοῦ δωματίου παρὰ τὴν σχηματιζομένην ἐγγὺς δρυθῆν γωνίαν τῆς αὐλῆς (Εἰκ. 1).

Αἱ παραστάδες τοῦ βορείου δωματίου ἦσαν ἐκ πώρου ὁ δὲ οὐδὸς ἐκ μαρμάρου. Οἱ τοῖχοι, σφιζόμενοι μέχρι ὑψ. 1

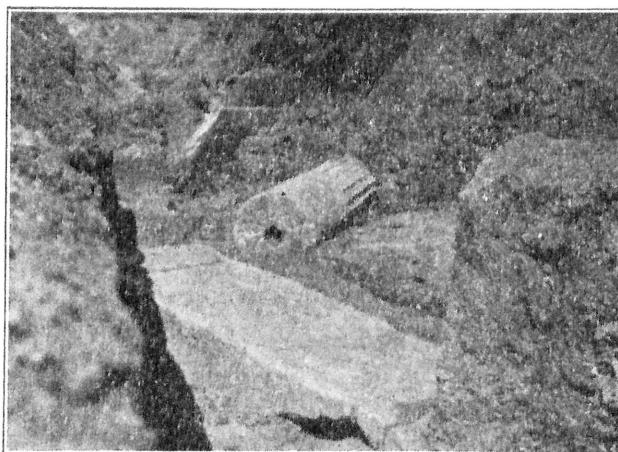
μ., ἦσαν ἐκτισμένοι διὰ λίθων καὶ ὁμῶν πλίνθων ἀναμίξ, ὥστε ἡ κατακόρυφος ὅψις δὲν ἦτο διμαλὴ καὶ συνεπληροῦτο ἡ διὰ προσθήκης δρυθῶν τεμαχίων κεράμων, ἀτινα ἐκρύπτοντο ἔπειτα ὑπὸ τὸ ἀσβεστῶδες ἐπίχρισμα ἢ δι' ἐπαλλήλων στρωμάτων ἀσβέστου, ὧν τὰ ἐσωτερικὰ ἦσαν μετ' ἄμμου ἀνάμικτα, τὸ δ' ἐξωτερικὸν ἦτο καθαρόν, ἀλλὰ πεπτωκός. Τούτου τεμάχια δμως, ἀτινα συνελέχθησαν, ἐδείκνυον καὶ γραμμὰς ἀναπλάστους καὶ λείφανα χωμάτων. Τὰ ὑψηλότερα μέρη τῶν τοίχων, τῶν δ' ἐσωτερικῶν ἐνιαχοῦ καὶ τὰ κατώτερα ἦσαν ὄλως ἐκ πλίνθων, αἵτινες διαλυθεῖσαι ἀπετέλεσαν στρῶμα χώματος καθαροῦ ἀπὸ λίθων καὶ χαλίκων.

Ἐντὸς τοῦ δωματίου παρὰ τὴν θύραν εὑρέθη μέρος πωρίνου κίονος (Εἰκ

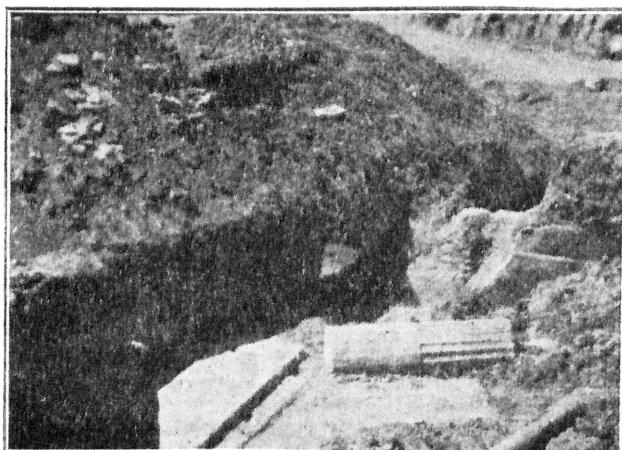

Εἰκ. 1. Σχέδιον τῶν ἐρειπίων τῆς ἐμῆς ἀνασκαφῆς.

2,3), ἀριστ. δὲ τῆς θύρας παρὰ τὴν γωνίαν καὶ τὸν δυτ. τοῖχον εὑρέθη στρῶμα

Εἰκ. 2. Ἔξωθεν ὁ οὐδός τοῦ δωματίου καὶ ὁ κίων ἐντός.

Εἰκ. 3. Ἔσωθεν ὁ οὐδός, ὁ κίων καὶ μέρος τοῦ β. τοίχου.

πηλίνων πλαγγόνων ἐγχρώμων, αἵτινες, φαίνεται ὅτι ἀπέκειντο ὡς ἐν Πριήνῃ καὶ Πομπηίᾳ ἐπὶ τινος γείσου ἢ ἵσως καὶ ἔνδινου δυμοῦ τοῦ τοίχου, ὃθεν κατέπεσον εἰς τὸ δάπεδον κατὰ τὴν πυρκαϊάν. Ἡσαν ὑγραὶ καὶ μαλακαὶ καὶ ἐρρωγυῖαι καὶ ἐξήγοντο μετὰ δυσκολίας εἰς τεμάχια. Δὲν συνεκολλήθησαν δὲ ἀκόμη. Περαιτέρω ἐγγὺς βιρειότερον παρὰ τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ δωματίου εὑρέθη καταπεσὸν ἐκ τοῦ δυμοῦ ἀκέφαλον (βιφ. 0.57) μαρμάρινον ἀγαλμάτιον γυναικεῖον ἐνδεδυμένον καὶ σῷζον ἐπὶ τῶν ἐσθῆτων λείψανα χρωμάτων (Εἰκ. 4).

Δεξιὰ τῆς θύρας παρὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ δωματίου εὑρέθη ἀκανόνιστον ὑπὸ ἀνεπιτηδείου ἀνθρώπου διεργυθμισμένον διὰ λίθων ἡμικυκλικὸν θεμέλιον ἢ βάθρον, ἐντὸς δὲ τοῦ τοξού τοῦ ἡμικυκλίου συνελέχθησαν πεντήκοντα περίπου ἀγνῦθες ἥτοι βαρείδια ὅρθιον ἵστον. Προφανῶς αἱ γυναικεῖς τῆς οἰκίας ὃλη εἶχον διαρρυθμίσει τὴν θέσιν τοῦ ἵστον, ὅστις κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς πυρκαϊᾶς θὲν ἥτο ἐν ἐνεργείᾳ καὶ διὰ τοῦτο ἐστρεψύθησαν ἐπὶ τοῦ διαπέδου αὐτόθι αἱ ἀγνῦθες, αἵτινες συνήθως ἐν ταῖς ἀρχαῖαις οἰκίαις εὑρίσκονται διάσπαρτοι εἰς διάφορα δωμάτια μεμονωμέναι ἢ κατὰ ποσὰ μᾶλλον μικρὰ πλησίον ἀλλήλων.

Εὐθὺς ὧς ἐγένετο φανερόν, ὅτι ἀνέσκαπτον οἰκίαιν ἰδιωτικὴν ἔξω τῆς Καδμείας κειμένην καὶ πυρποληθεῖσαν, ἀνήγαγον αὐτὴν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅστις τῷ 336 ἐπυρπόλησε τὰς Θήβας καὶ ἡρόμωσεν αὐτάς, μέχρις ὅτου δὲ Κάσσανδρος τῷ 316 ἥτοι μετὰ εἰκοσαετίαν, περισυνλέξας ὅσους ἡδυνήθη Θηβαίους ἐκ τῶν διὰ τῆς φυγῆς σωθέντων τῆδε κάκεισε τῆς Ἑλλάδος, πάντως δλίγους, συνάρκισεν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Καδμείας· ὡστε ἔκτοτε μόνη ἡ Καδμεία καταφεύτο, καθ' ἀείπον ἐν τοῖς Θηβαϊκοῖς μου σ. 267 ἔξ.

Τὴν γνώμην ταύτην ἐνίσχυε καὶ νόμισμα τοῦ Φιλίππου τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου εὑρεθὲν ἐν τῷ δωματίῳ. Περιγραφὴ τοῦ νομίσματος:

18 Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος πρὸς ἄρ., φοροῦσα ταίνιαν
δπ. Ἰππεὺς δεξ. [ΦΙΛΛΙΠΠΟΥ].

νους 307-243. Ἄλλὰ τόσον θελκτικὴ ἐνεφανίζετο ἡ ἄνω ἐρημηνεία τοῦ ὅλου εὐρήματος, ὡστε εἰς τὸ νόμισμα τοῦ Φιλίππου ἐδόθη μέγα κῦρος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἄλλην παραδοσιν τὴν μαρτυροῦσαν περὶ τῆς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου πυρπολήσεως τῆς πόλεως. Οὕτω δχι μόνον οἱ ἄλλοι προηγμένοι χαρακτῆρες τοῦ ἀγάλματος ἐθεωρήθησαν ὡς πρότυπον τῶν χαριτωμένων Ταναγραϊκῶν πλαγγόνων, ὡστε ἐθεωρήθη δ τύπος τοῦ ἀγάλματος προηγηθεὶς αὐτῶν χρονολογικῶς, ἀλλὰ καὶ ἡ χρονολογία τοῦ Μεγαρικοῦ νομίσματος ὑπελήφθη διορθωτέα.

Πάντα ταῦτα ὅμως ἀνέτρεψεν εὑρεθὲν νόμισμα Βοιωτικὸν τόδε:

18. Κεφαλὴ ἀσαφῆς ἀτε ἐφθαρμένη.

Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην ἀντέφασκεν ἔτερον νόμισμα μεγαρικόν, τόδε:

19 Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δεξ.

δπ. ΜΕΓΑ[ΡΕΩΝ]. Τρίπονς

ἐπειδὴ ἀποδίδεται (πρβλ. BMC *Attica* πίν. XXI, 8 σελ. 119) εἰς τοὺς χρό-

Εἰκ. 4. Ἀγαλμάτιον εὑρεθὲν ἐντὸς τῆς κεκαυμένης οἰκίας.

ὅπ. ΒΟΙΩ ΤΩΝ. Ποσειδῶν γυμνὸς πρὸς ἀρ. στηρίζων τὸν δεξ. πόδα ἐπὶ βράχου, διὰ τῆς δεξ. κρατῶν τρίαιναν (B M C Central Greece σ.41 πιν. VI, 8.

Πάντα τὰ ὅμοια Βοιωτικὰ νομίσματα τάσσονται εἰς τὸν χρόνον 220-197 π. χ. μετ' ἀσφαλείας, ἐπειδὴ εἶναι ἐπικεκομένα ἐπὶ νομισμάτων τοῦ βασιλέως Ἀντιγόνου Β' τοῦ Δώσωνος (229-220 π. χ.) φερόντων ἐπὶ τῆς ὅψεως κεφαλὴν Ἡρακλέους, ὅπισθεν δὲ νεαρὸν ἵππεα (πρβλ. καὶ Σβορῶνον ἐν Δ Ε Ν Α τόμ. 11 σ. 230).

“Ωστε ἡ πυρκαϊὰ τῆς οἰκίας ἐγένετο πολὺν χρόνον μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Κάσσανδρον, ἐγένετο μετὰ τὸν Ἀντίγονον τὸν Δώσωνα. Κατ' ἀκολουθίαν πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἀληθεύει καὶ τὸ γραφὲν ὑπὸ ἐμοῦ ἐν **Θηβαϊκοῖς** σ. 276,1 «ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ οἰκίαι τινὲς ἔκτισμησαν (μετὰ τὸν Κάσσανδρον) καὶ πέριξ ἔξω ἢ κάτω τῆς Καδμείας, ὥστε οἱ κάτοικοι τούτων νὰ ἀπολαύσωσι τῶν ἀπὸ τῆς Καδμείας φερομένων ἔκπαλαι ὑδάτων κατὰ τὸν Ἡρακλείδην (**Θηβαϊκὰ** σ. 256.)».

[Ο Ἡρακλείδης οὗτος ἢ οἰοσδήποτε εἶναι ὁ γράψας τὰ σωθέντα ἀποσπάσματα «περὶ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλεων» ἔη μετὰ τὴν ἐπὶ Κασσάνδρου ἀνάκτισιν τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν καὶ Ἰσως καὶ πολὺ ὑστερον, ἐπειδὴ γινώσκει τὴν ἐπὶ Κασσάνδρου νέαν ὁἰκιῶς ὁμοτομίαν καὶ τρεῖς κατασκαφάς, λέγων: «ἀρχαία μὲν οὖσα, καινῶς δὲ ἐργμοτομημένη διὰ τὸ τρὶς ἥδη, ὡς φασὶν αἱ ἴστορίαι, κατεσκάφθαι διὰ τὸ βάρος καὶ τὴν ὑπερηφανίαν τῶν κατοικούντων.»]

Τούτων οὕτως ἔχόντων, πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν, πότε ἐγένετο ἡ πυρκαϊὰ αὕτη, ἡτις πρέπει νὰ συνδυασθῇ πιθανώτατα πρὸς γενικωτέρων καταστροφήν, ἀφ'οῦ ἡ οὐχὶ πενιχρὰ αὕτη οἰκία δὲν ἀνφοδομήθη. Αὐτὸ τοῦτο δὲ πιοετηρήμη καὶ ἐν ἄλλῃ οἰκίᾳ, ἣν πλησίον ἥρεύνησεν ὁ ἔφορος κ. Καροῦζος προδοθεῖσαν ὑπὸ τῆς θεμελιώσεως ἄλλου προσφυγικοῦ οἰκίσκουν. Ἡ οἰκία αὕτη δὲν είχε πυρποληθῆ ἄλλο ἀπλῶς κρημνισθῆ καὶ δισαύτως δὲν ἀνφοδομήθη.

Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ενθεμῇ πολιτικὴ τις καὶ πολεμικὴ περιπέτεια τῶν Θηβῶν νεωτέρᾳ τοῦ Κασσάνδρου καὶ νεωτέρᾳ τοῦ Δώσωνος.

Τοιαῦται περιπέτειαι τῆς πόλεως εἶναι δύο: μία ἐπὶ τοῦ Μομμίου τῷ 146-5 καὶ μία ἐπὶ τοῦ Σύλλα.

Τὴν συμπεριφροὴν τοῦ Μομμίου πρὸς τὰς πόλεις τὰς συμμαχησάσις μετὰ τοῦ Διαίου τῷ 146 καὶ Ἰδίᾳ τὰς Βοιωτικὰς ἀναλύω ἐν μελέτῃ μου δοθείσῃ πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ **Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ** 1929 ἢ 1930.

Ο Πολύβιος 40,3 παρέχων δραματικὴν γενικὴν περιγραφὴν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπελθούσης ἔνεκα τῆς εἰσβολῆς τοῦ Μετέλλου καὶ τοῦ Μομμίου καταστάσεως προσθέτει περὶ τῶν Θηβαίων εἰδικῶς: «οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐκλιπόντες πανδημεὶ τὴν πόλιν ἔρημον τελείως κατέλιπον, ἐν οἷς καὶ Πυθέας, εἰς Πελ-

Πίναξ 3.

Χαλκοῦς δπλίτης ἐκ Δωδώνης. Τὸ ἄνω μέρος.

λοπόννησον ἀποχωρήσας μετὰ γυναικὸς καὶ τῶν τέκνων, ἥλατο κατὰ τῆς χώρας». Καὶ ἀποδίδει μὲν καὶ ὁ Παυσανίας (7, 15, 10) τὰ γεγονότα ταῦτα τῶν Θηβῶν εἰς τὸν χρόνον ἀμέσως μετὰ τὴν παρὰ τὴν Σκάρφειαν ἤτταν τοῦ Κριτολάου ὑπὸ τοῦ Μετέλλου καὶ πρὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Κορίνθου ὑπὸ τοῦ Μομμίου, προσθέτει δὲ καὶ ὅτι δὲ «Μέτελλος οὕτε ιερὰ ἐμπιποράναι θεῶν **οὐτε οἰκοδομήματα καθαιρεῖν εἴλα**, Θηβαίων τε τῶν ἄλλων μήτε ἀποκτείνας μηδένα μήτε αἰρεῖν φεύγοντα ἀπηγόρευε» κ.λ.

*Άλλ' ὁ Μόμμιος μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Κορίνθου ὑπῆρξε σκληρὸς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ρώμης.

Τότε αἱ Θῆβαι ἐπέσυραν τὴν ὁργὴν τοῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ ὡς καὶ ἡ Χαλκὶς καὶ κατεσκάφησαν κατὰ τὸν Λίβιον *erit* 52 “Thebae quoque et Chalcis, quae auxilio (Diaeο) fuerunt, dirutae,” (πρβλ. καὶ Niese, Gesch. III, 351 ἔξ.)

Τὰς παραδόσεις περὶ τῆς ἐπὶ Σύλλα (86 π. χ.) ἀτυχίας τῶν Θηβῶν ἀναλύω **ἐν Θηβαικοῖς** (σ. 272 πρβλ. 405 ἔξ.). Παρατηρῶ μόνον ἐνταῦθα, ὅτι, ἐν ᾧ δὲν γνωρίζομεν λεπτομερείας περὶ τῶν τότε παθημάτων τῶν Θηβαίων, ὁ Παυσανίας ὅμως (9, 7, 4 ἔξ.) λέγει, ὅτι τότε «ἔδει.... **κακῶν σφᾶς μεγάλων γεύσασθαι**», καὶ ὅτι «τὴν ἡμίσειαν ἀπετέμετο αὐτῶν τῆς χώρας».... καὶ ὅτι «τοῖς θεοῖς ἀντέδωκεν ἀντὶ τῶν χρημάτων γῆν τὴν ἡμίσειαν τῆς Θηβαιῶδος» (πρβλ. Ἀρχ. Ἐφ. 1910, 217 ἔξ.) καὶ ὅτι ὁ «Σύλλας... ἐς αὐτὸὺς ἐχρῆτο ὅμως τῷ θυμῷ καὶ **ἄλλα τε ἐξεῦρεν ἐπὶ λύμη τῶν Θηβῶν** καὶ τὴν ἡμίσειαν ἀπετέμετο» κ.λ. Τίνα καὶ ποῖα εἶνε τὰ ἄλλα κακὰ ἄτινα ἐξεῦρεν, δὲν λέγεται. Ἀλλὰ καταλήγει ὁ Περιηγητὴς ὡς ἐξῆς: «**τὴν μὲν** δὴ ἀφαίρετον χώραν ὕστερον Ρωμαίων χάριτι ἀνεσώσαντο οἱ Θηβαιοί, **τὰ δὲ** ἄλλα εἰς τὸ ἀσθενέστατον **ἀπ' ἐκείνουν** προήχθησαν· καὶ σφισιν ἡ μὲν κάτω πόλις πᾶσα ἔρημος ἦν ἐπ' ἐμοῦ πλὴν τὰ ιερά, τὴν δὲ Ἀκρόπολιν οἰκοῦσι Θήβαις καὶ οὐ Καδμείαν καλούμενην».

*Ἐκεῖνο τὸ **τὴν μὲν**, ἐπειδὴ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀφαίρετον ὑπὸ Σύλλα χώραν, διδάσκει, ὅτι τὸ ἐπόμενον **τὰ δὲ ἄλλα** περιγράφει τὴν ἀπὸ Σύλλα τύχην τῆς πόλεως· ὥστε καὶ τὸ **ἀπ' ἐκείνουν** δηλοῦ τὸν Σύλλαν. Κατ' ἀκολουθίαν, ἀν ἀπὸ Σύλλα ἡτο ἡ κάτω πόλις πᾶσα ἔρημος, σημαίνει ὅτι πρὸ τοῦ Σύλλα δὲν ἡτο πᾶσα ἔρημος καὶ ὅτι ὑπάρχουσαι πον πρότερον ἐκεῖ οἰκίαι ἐξέλιπον κατὰ **βίαιον** τρόπον, ἵνα διατηρῆσι τὰ πράγματα τὸν χαρακτῆρα τῶν **μεγάλων κακῶν**. Γίνεται λοιπὸν οὕτω πιθανόν, ὅτι καὶ ἐπὶ Σύλλα κατεστράφησαν οἰκίαι εἴτε ἄλλως εἴτε διὰ πυρός. “Ισως μάλιστα αἱ οἰκίαι τῶν εὐποριωτέρων ἐκείντο ἔξω τῆς Καδμείας εἰς τὰ προάστεια, ὡς συνέβαινε καὶ ἐν Ἀθήναις.

*Ἐχομεν λοιπὸν νὰ ἐκλέξωμεν μεταξὺ δύο χρονικῶν σημείων πρὸς δρι- σμὸν τῆς πινακιᾶς τῆς οἰκίας, μεταξὺ δηλ. τοῦ 146-5 καὶ τοῦ 86 π. X.

Ἐπειδὴ ὅμως τὰ εὑρεθέντα νομίσματα ἀνάγουσιν ἡμᾶς εἰς τοὺς ἀπωτέρους χρόνους, δέχομαι, ὅτι ἡ οἰκία ἐκάπι τῷ 146 ἐπὶ Μομμίου, παρὰ τὴν περὶ τούτου εὐμενῆ γνώμην τοῦ Colin, *Rome et la Grèce* 631 ἔξ.

Τὰ ἀνασκαφέντα μέρη τῆς οἰκίας καὶ τὰ κινητὰ λοιπὰ εὑρήματα τῆς ἀνασκαφῆς εὑρεθέντα κατά τε τὸν χρόνον, καθ' ὃν αὐτὸς διηγήθην αὐτὴν καὶ ἔπειτα, ὅτε κατέλιπον αὐτὴν εἰς τὴν φροντίδα καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Παπαδημητρίου, θὰ δημοσιεύσῃ οὗτος, ἀφ' οὗ πρῶτον συμπληρώσῃ τὴν ἀνασκαφήν, τὰ δ' εὑρήματα καθαρίζωσι καὶ συγκολληθῶσι. Τότε θὰ συναχθῶσι καὶ τὰ γενικώτερα πορίσματα.

Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

5. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΦΛΩΡΙΝΑΝ ΤΗΣ ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Αἱ κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐταιρείας καὶ τοῦ Υπουργείου τῆς Παιδείας γενόμεναι ἐν Φλωρίνῃ ἀνασκαφαί, καίπερ δοκιμαστικαὶ ἀλλ' ἐπὶ εὑρέος χώρου ἐνεργηθεῖσαι, δύνανται νὰ περιγραφῶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος, πρὸ τῆς πλύσεως καὶ τῆς ἐπεξεργασίας τῶν κινητῶν εὑρημάτων, ὡς ἔξῆς:

Ἡ πόλις Φλώρινα, ὡς γνωστόν, εἶναι ἐκτισμένη στενή καὶ μακρὰ ἐκατέρωθεν τοῦ διαιρέοντος αὐτὴν ἀπὸ Δ πρὸς Α ποταμοῦ καὶ καταλίγει ὡς καὶ ἡ φάραγξ τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὴν πεδιάδα, ἀφ' ἣς ἀναπτύσσονται νεόδμητα τμῆματα αὐτῆς. Τὸ ἔσχατον μέρος τῆς φάραγγος, τὸ ἀνατολικὸν δηλ. φράσσεται ἀπὸ νότου ὑπὸ δασώδους ὄροσιερᾶς, ἐξ ἣς ἔξεχει ἡ κορυφὴ Κούλα. Εἰς ὑψούς 100 μ. περίπου ἀπὸ τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ, εἰς τὴν βορείαν κλιτῦν τῆς Κούλας σχηματίζεται εἰς τὸν βράχον ὡς πρόσβασις τεχνητὸς λαιμούς, μεθ' ὃν σχηματίζεται πρὸς βορρᾶν ἡπιωτέρᾳ ἡ κλιτύς. Ἐπ' αὐτῆς ἔκειτο ἀρχαία πόλις γνωστοῦ Ἰσως δνόματος μὴ κατερχομένη μέχρι τῶν ποδῶν τῆς λοφοσειρᾶς. Τὸ ὑψιστὸν σημεῖον αὐτῆς εἶναι τὸ ἀμέσως παρὰ τὸν λαιμὸν καὶ θὰ ἦτο ἡ ἀκρόπολις, ὑπὲρ αὐτὴν δὲ εὑρηται ἡ συνέχεια τῆς πόλεως εἰς κλιμακωτὰ πεδία καθ' ἔκαστον τετειχισμένα, ὡς δεικνύει τὸ στοιχειῶδες σχέδιον (εἰκ. 1), ἐν τῷ δροίῳ δὲ ἀριθ. 1 δεικνύει τὸ ταπεινότατον ἐπίπεδον τῆς πόλεως, τὸ 4 τὸ ὑψιστὸν ἦτοι τὴν ἀκρόπολιν, τὸ 2, 3, 4 ταινίαν βραχώδη ἀνερχομένην πρὸς νότον, τὸ δὲ 2α ἐπίπεδον ἰσοϋψὲς πρὸς τὸ 2. Πάντα τὰ ἐπίπεδα, πλὴν τῆς βραχώδους ταινίας, παρὰ τὴν φύσιν τοῦ λόφου, ἥτις ἀπαιτεῖ νὰ εἴνε οὗτος ἐπικλινής, εἶναι ἐσχηματισμένα τεχνητῶς ὡς ἐπίπεδα, διότι περιεβάλλοντο ὑπὸ τειχῶν, ἀτινα ἡμπόδιζον τὸν κατάρρον τῶν χωμάτων. Τὰ τείχη δὲν ὑπάρχουσι πλέον, καταστραφέντα πιθανῶς χάριν τῶν ἀναγκῶν τῆς ὑποκειμένης νῦν πόλεως, ἐν χρόνῳ, οὗ τὴν ἀνάμνησιν δὲν διετήρησαν οἱ κάτοικοι.